

Den vackra porten till kyrkan St Peter in Gallicantu som visar Petrus (i rött) innan han tre gånger förnekar. Läs vidare på sidorna 19-21. Foto: J-O Aggedal.

Ur innehållet:

Om den palestinska identiteten

Nu byggs det ändå vid Cremisan, trots biskopsprotester

Svenska teologiska Institutets historia del II

Kairos Sydafrika 30 år

sid 4

sid 7

sid 10

sid 22

Vad är Svenska Jerusalemsföreningen?

Svenska Jerusalemsföreningen grundades 1900 och har sedan dess varit verksam i Jerusalem och Betlehem genom skolor och sjukhus.

I dag driver föreningen Den Gode Herdens skola för drygt 300 palestinska flickor från förskola till studentexamen. Mer än 60 procent av driften betalas via gåvor från enskilda svenskar, stiftelser, fonder, kollekter och fadder gåvor.

Föreningen äger också det största regionssjukhuset i betlehemsområdet, en fastighet som hyrs ut till det palestinska hälsovårdsministeriet.

Biskop emeritus Jan-Olof , Växjö, är ordförande.

Svenska Jerusalemsföreningens tidskrift utkommer med fyra nummer per år. Du som inte får tidskriften hem till dig men vill ha den, kan meddela detta på sjs@brevet.nu eller sätt in en gåva till Svenska Jerusalemsföreningen på pg 2069-3 eller bg 401-3330 och ange på talongen "ny medlem".

Medlemsavgiften i Svenska Jerusalemsföreningen är 150 kr/år, eller livslångt för 3 000 kr.

Autogiro

Nu kan du bli regelbunden gåvogivare genom att ansöka om Autogiro, d.v.s. det belopp du önskar dras varje månad (se vidare sidan 26 i detta nummer!).

Tre ben

Svenska Jerusalemsföreningen vill genom skolverksamheten:

- **stärka kvinnans ställning** genom att erbjuda kvalificerad undervisning för flickor och rusta dem för att ta ansvar i det lokala samhället
- **bidra till fred och försoning** och erbjuda såväl kristna som muslimska flickor i Betlehemsområdet undervisning. Om flickor har varit bänkkamrater i upp till tolv år, menar Jerusalemsföreningen, att man därmed har byggt broar över religions- och kulturgränser som leder till förståelse för varandra i en region där dessa kontakter inte är alltför vanliga
- **stärka den kristna minoriteten** i Jesu egen födelsestad.

Innehållsförteckningen:

Ordföranden har ordet: <i>En känsla av främlingskap</i>	3
<i>Om den palestinska identiteten</i> av Kenneth Kimming	4
<i>Nu byggs det vid Cremisan ändå – trots biskopsprotester</i>	7
<i>Från Wien till Jerusalem:</i>	
<i>Svenska teologiska Institutets historia del II</i> av Håkan Bengtsson	10
<i>Palestina-möten i Lund</i>	18
<i>St Peter in Gallicantu</i> av Jan-Olof Aggedal	19
<i>Faddertalong</i>	21
<i>Kairos Sydafrika 30 år: Farliga minnen och hopp</i>	22
<i>Nu kan du lämna pengar via autogiro till Jerusalemsföreningen</i>	26
<i>Gåvoredovisning</i>	27
<i>Adresser</i>	28

Ordföranden har ordet

En känsla av främlingskap – men utbildning är vårt vapen!

På Twitter flödar nu både information och debatt om flyktingsituationen. Mitt i detta flöde stannar jag till inför en tweet som verkar bekant men inte helt stämmer in just nu. Fast kanske den gör det ändå?

Det är en student från Betlehem som twittrar. Inte så glatt som det låter.

Klockan ringer klockan fem, står det. Taxin kommer klockan sex och tar mig till Birzeit University i Ramallah. Hon studerar för att bli journalist. Det är en resa på 30 minuter i vanliga fall men eftersom israelerna stängt av alla huvudvägar för palestinierna tar det en och en halvtimme om det inte är någon trafik.

Vägen slingrar fram i Juda bergsöken runt skiljemuren som israelerna började bygga 2002. Varje gång jag ser den, skriver hon, fylls jag av ilska och känslor av främlingskap som vore jag främling i mitt eget land.

Jag ser hur den vackra naturen är fångslad av höga cementblock. Hus och samhällen som separeras. Blommor som chockeras av taggräs som snart ska ersättas av cement. Och land som dess ägare inte kan nå för att odla.

Jag vänjer mig aldrig

Även om jag ser det varje dag sedan 13 år kan jag inte vänja mig. Jag kanske gör dig besviken, fortsätter hon, men jag tror inte att bön kan riva murar. Jag tror att det är utbildning om vad som är gott och ont, rätt och fel som kan göra det. Att varje ny generation får öva sig i jämlikhet och rättvisa. Det kan förändra.

Jag tror på att utbilda barn till att inte diskriminera och lära dem vad humanitet är, att vi alla är människor lika mycket värda, kommer att riva murar.

Så skriver en student idag från Betlehem. Staden som säg Fredsfursten födas.

Jag vet inte vilken skola i Betlehem denna student gått i. Kanske är det på vår skola. Men i vilket fall är det ännu ett bevis på hur viktig utbildning är och att det går att genom en god skola trots ockupation och instängdhet förmedla värden om människovärde och icke-våld. Att utbildning kan få ungdomar att tro att fred är möjligt.

Vi sörjer att de kristna lämnar landet

Vi sörjer över att de kristna lämnar Det heliga landet och att detta innebär att antalet kristna elever på vår skola ständigt minskar. Men icke desto mindre ser vi hur viktig uppgiften är att i denna situation driva en skola som förmedlar värden om att vi alla är lika och att inget våld i världen kan skapa fred utan att det krävs humanitet och kärlek.

När våra elever uttrycker sig om att skolan är platsen där deras drömmar om fred föds och att deras enda vapen är utbildning och inte skarpladdade gevär, som de möter dagligen, känns det meningsfullt att vara med och fortsätta stödja en skola för alla oavsett varifrån man kommer och vilken religion man tillhör.

Lämna oss inte, var det budskap jag möttes av från både elever och lärare, när jag var där förra gången. Nästa vecka besöker jag skolan med en grupp från Sävsjö vilket jag vet blir ännu ett tecken för alla på skolan att det finns många som tror på att utbildning kan förändra världen.

Vi tar med en hälsning från er alla som stöder Den Gode Herdens skola och berättar i nästa nummer av tidskriften hur det var på skolan. ■

Jan-Olof Johansson, biskop emeritus och ordförande

Om den palestinska identiteten

Näst sista tjänstgöringsdagen har jag bokat möte med Fayrouz Sharqawi och nu tar hon trapporna upp till uteserveringen där jag väntar över en kopp kaffe.

– Marhaba, Kenneth, hälsar hon med ett leende som strålar likt den sol som äntligen värmer upp östra Jerusalem.

Fayrouz Sharqawi, Grassroots Jerusalem. Foto: Kenneth Kimming.

Fayrouz är en av samordnarna i den nya organisationen Grassroots Jerusalem. [1] En organisation som bildades för fyra år sedan för att synliggöra östra Jerusalem och samordna initiativ från lokala organisationer inom detta ockuperade område.

Det är andra gången jag träffar Fayrouz. Hon guidade för en månad sedan hela följeslagargruppen genom den palestinska byn Lifta, som sedan 1948 ligger i ruiner mitt i det nuvarande västra Jerusalem.

Lifta är en av de 418 byar [2] som förstördes i det som kallas självständighetskriget från den israeliska sidan och katastrofen (al-Nakba) från den palestinska sidan.

– Många kommer hit i goda avsikter att hjälpa och stödja. Men nu behöver vi ta tag i de resurser och kunskaper vi själva har och göra vår palestinska identitet och verklighet känd och trodd. Tänk om internationella organisationer lyssnat mer på oss palestinier och hämtat resurser från oss innan de byggt upp kontor och nätverk för att införa egna lösningar. Det har gått så långt att hyrorna stigit kraftigt i östra Jerusalem därför att husägare hellre hyr ut till dem som kan betala mer för ett kontor än vad palestinier kan betala för en lägenhet, säger Fayrouz med stor energi.

Därmed är vårt samtal igång och Fayrouz iskylda mint-lemonad står framdukad vid en ny kopp kaffe till mig. Det går inte att ta miste på Fayrouz glädje över att få berätta om Palestina och det hon arbetar med och för i östra Jerusalem.

Finns det kartor över både västra och östra Jerusalem?

– Har du sett en karta som visar hela Jerusalem? Troligen inte, för antingen fokuserar kartan på västra Jerusalem medan den östra, palestinska delen är nedtonad eller så har du sett kartor från FN, där västra Jerusalem är nedtonat – som om det redan har försvunnit bort från det palestinska landskapet! Har du tänkt på hur svårt det är med våra ortsnamn? fortsätter Fayrouz.

– Sakta men säkert ändrar de israeliska myndigheterna namn på palestinska byar, därför att man funnit något som Israel anser knyta an till judisk historia. Mina föräldrars och deras föräldrars minnen från 1948 och deras palestinska identitet suddas ut bit för bit.

Vi kallas numera för araber – inte palestinier

– Jag tillhör en släkt som långt innan Israel bildades 1948 har rötter i en by som

ligger i nuvarande Israel. Jag börjar inse att jag och många med mig håller på att glömma bort både släkt och palestinska byar på israelisk mark. Vi kan inte mötas utan särskilda och sällsynta tillstånd, deras historia underhålls inte och nu införs regler så att de inte längre ska kallas för palestinier utan för araber. [3] Det kan inte bli en varaktig fred om alla de byar som förstördes 1948 glöms bort och om inte flyktingfrågan får en lösning. Den palestinska identiteten måste erkännas om rättvisa ska kunna uppnås och följas av fred och försoning.

Symbolbild för Fredens oas med texten *Neve Shalom, Wahat al-Salam*. Foto: Kenneth Kimming.

Jag berättar för Fayrouz om mitt besök i byn Neve Shalom [4] för några dagar sedan och frågar henne hur hon ser på den byns drygt 40-årig uthållighet med samexistens mellan människor med israelisk och palestinsk bakgrund.

– Jag håller med om att Neve Shalom var en viktig modell för samexistens under 1970-talet. Då hade de militära lagar som gällde för alla palestinier upphört och en civil lag införts. Det var viktigt att få leva ett civilt liv. Men den lagen syftade aldrig till jämställdhet. I stället har den militära lagen nu getts fullt genomslag inom de ockuperade områdena Västbanken och Gaza.

Osloavtalet manipuleras bort

I Osloavtalet kring 1995 talas om dialog och självbestämmande, men hela avtalets avsikt har manipulerats bort av den israeliska staten. Vi måste få leva i frihet, inte överleva bakom mer eller mindre synliga murar, som så fort man tar sig förbi dem innebär konfrontation med den diskriminerande verkligheten.

Fayrouz skruvar ner tempot i sina förklaringar till mig och undrar lite försiktigt om det går för fort. Spontant är jag på väg att svara ja, men i stället hör jag mig själv ställa nästa fråga:

Är detta en generationsfråga, eller hur ser ungdomar idag på sin palestinska identitet och på fredsarbete?, frågar jag.

– Många av dagens ungdomar vill verkligen behålla sin palestinska identitet, men alla "ömsar skinn" för att kunna leva ett värdigt liv. Vi längtar efter frihet efter många år av uteblivna resultat från såväl krig som förhandlingar. Ungdomar tar på sig frivilligt arbete för att de själva, men också barn, ska kunna mötas och koppla av från vardagens hinder. Och så har ju alla mobiltelefon och internet, det öppnar upp för ungdomarna. Det civila samhället behöver bli tydligare i framtiden. Det skulle också öppna upp för fredsarbete på bredare front, avslutar Fayrouz vårt samtal.

Hon strålar fortfarande av energi, entusiastisk över att kunna arbeta i Grassroots Jerusalem. En entusiasm som jag gärna tar med mig tillbaka och berättar om i Sverige. ■

Kenneth Kimming

Källor

1. **Grassroots Jerusalem** har nyligen gett ut en första upplaga av en guidebok som också

- innehåller en karta över hela Jerusalem med många ortnamn angivna på både arabiska och hebreiska. Boken informerar också om organisationer i östra Jerusalem och beskriver palestinsk historia och sevärda besöksplatser. Hämtad 2015-03-25, (men kan vara oätkomlig tills Grassroots nya hemsida är klar).
2. **Exhibiting Politics Palestinian American artist Emily Jacir talks about her work.** Electronic intifada 2004. De byar som förstördes i samband med att staten Israel bildades 1948 har dokumenterats och summerats till 418 stycken. Bland annat har Elias Chacour, tidigare ärkebiskopen för den melkitiska, grekisk-katolska kyrkan i Akko, Haifa, Nasaret och hela Galileen, Naim Ateek, den ekumeniska rörelsen Sabeels grundare och Ilan Pappé, israelisk historiker skrivit om förödelsen. Byarna har också skidrats i en konstutställning. 2004. Hämtad 2015-03-28.
  3. **Betydelsen av att benämna palestinier för araber diskuteras bland annat i en tidningsartikel i LA Times.** 2015-03-27. Hämtad 2015-03-29.
  4. **Neve Shalom / Wahat al-Salam**, Fredens Oas, är det tvåspråkiga namnet på en by i Israel där judar och (israeliska) palestinier sedan början av 1970-talet lever i samexistens; i strävan efter ett fredligt och jämställt Israel. Invånarna verkar för en ökad förståelse mellan de båda folken och för att skapa en miljö där man lever i respekt för varandras kultur – och samtidigt bevarar sin egen. Flera av byborna arbetar med freds- och konfliktprojekt. Budskapet om fred och samexistens utmanar både diskriminering och den pågående konflikten om de ockuperade områdena. Byn sprider gärna budskapet till övriga delar av Israel och till resten av världen.
hemsida:
<http://foljeslagarprogrammet.se/reserapport/vad-hander-med-den-palestinska-identiteten/>

Kenneth Kimming är utbildad ämneslärare med mångårig erfarenhet från pedagogisk verksamhet och från förändringsarbete inom stat, landsting och näringsliv.

Både under och efter det numera avslutade arbetslivet har Kenneth engagerat sig i internationella rättvisefrågor, ett engagemang med knytningar till bland annat förbundet Kristen humanism, Equmeniakyrkan och till Diakonia.

Hans intresse för uppdraget som ekumenisk följeslagare väcktes under den förvärrade konflikten i början av 2000-talet och särskilt efter de kristna palestiniernas rop efter solidaritet och närvaro från omvärlden som då hördes.

Kenneth åkte första gången ut som följeslagare hösten 2012 med placering i Tulkarem

Läs mer på: <http://foljeslagarprogrammet.se/reserapport/uppdrag-ostra-jerusalem/>

Fotnot: I EAPPI:s uppdrag ingår också att observera hur palestinier från Västbanken blir bemötta när de ska ta sig till östra Jerusalem via vägspärren Qalandiya nära Ramallah (läs gärna om uppdraget där i Kimmings andra reserapport "Vi kom hit för att se soluppgången") och att besöka byar och familjer i östra Jerusalem.

Passia är en politiskt obunden organisation som bildats av olika akademier för att dokumentera och sprida studier om Palestina. I en årlig bok (Passia Diary) speglas aktuella händelser och studier med referenser till olika källor.

Nu byggs det vid Cremisan ändå – trots biskopsprotester

I förra numret nämndes Fader Shomalis namn, prästen som firat nattvard varje vecka i flera år på området som skulle konfiskeras. Fader Shomali är nu tillbaka i Beit Jala vid latinska patriarkatet därstades. Beklagar felaktigt uppgift i förra numret!

Som nämnts i de två senaste numren av vår tidskrift har det under ett antal år varit en hel del konflikt kring förlängningen av den israeliska separationsmuren genom Cremisanområdet väster om Betlehem och Beit Jala.

I norr Jerusalem med Gilo, i söder Beit Jala, där föreningens skola ligger. Här ska ny mur byggas enligt domslut.

För att kort sammanfatta historien beslöts år 2006 att muren skulle förlängas så att den band samman den större bosättningen Gilo med den mindre bosättningen Har Gilo. Denna mursträckning skulle leda till att salesianordens två kloster, ett för nunnor och ett för munkar, skulle hamna på den israeliska sidan av muren. Mot detta protesterade först nunnorna därför att deras skolbarn då skulle bli avskurna från sin skola. Senare anslöt sig även munkarna till protesten.

Förslaget ändrades då så att muren skulle gå mellan de två klostren och i ett tredje förslag skulle

muren gå så att båda klostren hamnade på palestinska sidan men jordbruksmarken där munkarna odlar vin och oliver skulle komma på den israeliska sidan.

Den katolska människorättsorganisationen St Yves Society gjorde rättssak av det hela och till mångas glädje fattade Israels högsta domstol ett beslut den 2 april i år om att ingen mur skulle byggas i detta område.

Men detta var tydligen inte sista ordet. Måndagen den 6 juli fattade domstolen ett nytt beslut, nämligen att beslutet den 2 april bara gäller området närmast de båda klostren. I övrigt kommer muren att byggas på mark som tillhör familjer i Beit Jala.

58 familjers jordbruksmark konfiskeras

EU:s beskickningar i Jerusalem och Ramallah har uttryckt sina djupa beklaganden och sin oro över beslutet. Om muren byggs, kommer den att allvarligt begränsa 58 familjers tillgång till sin jordbruksmark och djupt påverka deras försörjning. Det kommer också att innebära ett ytterligare intrång på palestinsk mark nära Betlehem, ett område som redan drabbats hårt av utvidgningen av bosättningar, vilket ökar trycket på den palestinska befolkningen som bor där.

Den 17 augusti gjorde grävmaskinerna entré och började riva bort tusenåriga

Området mellan Jerusalem och Geit Jala som nu riskerar att bli konfiskerat. Foto: Stig Norin.

olivträd för att bereda väg för muren i ett område som kallas Bir Onah nära där den nya väg 60 kommer ut ur tunneln (se bild).

Exakt vilket av de tre sträckningsalternativen ovan som kommer att följas vet vi inte, men St Yves Society har inkommit med en ny skrivelse till Israels högsta domstol. De ber försvarsministeriet att presentera den nya sträckningen innan byggandet påbörjas.

Biskopskollegiet protesterar

Också USA:s katolska biskopskonferens har formulerat en skrivelse till utrikesministern John Kerry där USA uppmanas till påtryckningar mot Israel beträffande detta bygge som innebär konfiskering av palestiniernas privata mark. Biskopskonferensen påpekar att sådana handlingar undergräver fredssträngningarna och försämrar möjligheten till en tvåstatslösning.

Söndagen den 30 augusti angrep israeliska styrkor en fredlig marsch i protest mot muren. Israeliska armén sköt tårgasbomber mot demonstranterna samt angrep och arresterade några av dem. Förra latinske patriarken, Michel Sabbah, som deltog i marschen, förklarar: "Vad de än gör, oavsett vad deras domstolar säger, tillhör detta land oss och det kommer att återvända till oss en dag. Du är starkare med dina vapen, men du är inte starkast när det gäller medmänsklighet."

Michel Sabbah har också formulerat en bön som här återges:

Se filmen (2 min) om mursträckningen på Svenska kyrkans internationella arbete på Facebook; sök Cremisan augusti 2015!

Fotnot: St Yves Society har publicerat en grundlig genomgång (90 s.) av hela problematiken kring muren i Cremisanområdet. Den kommer att finnas på Sjfs hemsida.

"Muren" En bön av patriarken Michel Sabbah

Inspirerad av Efesierbrevet 2:14-18

Herre, du kom till oss för att riva barriärer mellan människor, för att skapa fred och att förena hjärtan och skapa en ny människa som inte känner fiendskap, utan bara kärlek

Se till oss alla, vi som lever i detta land som du själv helgat. Du gjorde det till ett land för möte och försoning mellan alla människor.

Se till oss i ditt heliga land, vi som fortfarande lever åtskilda av murar även om vi tror att du älskar oss alla med samma kärlek.

Förbarma dig över oss, Herre, och hör våra böner (Ps 4:2)

O Gud, murarna finns kvar och de är höga. Inte för skydd, men för isolering och separation, okunnighet, diskriminering och död.

Murarna är tysta men de skapar strider och driver bort kärleken.

O Herre, dina barn släss. Ändra deras hjärtan. Ändra kostnaderna för att bygga murar och använd dessa medel för att bygga broderskap och kärlek bland dina barn.

Förbarma dig över oss, Herre, och hör våra böner.

De säger: Vi är rädda.

De säger: Vi är nöjda och belättna.

De säger: Vi vill inte veta någonting om vad som finns på andra sidan muren.

Men vi säger: Vi är belägrade och vi lever i ett stort fängelse.

Det finns oro i våra hjärtan och förvirring i vårt tal.

Vi är alla barn som föds för att älska och att bli älskade.

Förbarma dig över oss, Herre, och hör våra böner.

Vi tror att din tid kommer, att tid för fred och rättvisa kommer.

Vi är tålmodiga, men fyll vårt tålmod med din kärlek och ge oss kraft att göra vad du vill att vi skall göra.

Herre, fyll våra hjärtan med din gudomliga säkerhet, och din kraft så att rädslan försvinner och själar kan mötas i dig och murar faller ner och bli broar som förenar dina barn.

Förbarma dig över oss, Herre, och hör våra böner.

O Gud, du har försett oss med allt att för att vi skall älska.

Den människa som du har skapat till din avbild är i stånd att älska såsom du själv är kärlek

Människan är i stånd till fred och rättvisa såsom du själv, är fred och rättvisa. Men människan vägrar att vara en människa i stånd till kärlek, fred och rättvisa.

Denna envisa vägran, kan bara du ändra.

Liksom du har segrat över icke-existens och död, skapade du människan och på korset skapade du henne på nytt.

O Herre ingjut i henne kärlek på nytt!

Förbarma dig över oss, Herre, och hör våra böner.

Hela oss från vår förlamning, vår oförmåga för kärlek, fred och rättvisa.

Du är vår Skapare och Fader, "du älskar alla människor" (bysantinsk hymn) trots alla deras synder.

O Gud, i detta land finns en stor synd: Ett folk förtrycker ett annat.

Dina barn förtrycker dina barn.

Gör så att vi alla kan se dig!

Så att var och en av oss kan se sig själv såsom du skapade oss.

Och se den andre som du skapade till din avbild i stånd att älska som du älskar oss.

Och se att båda är samma bild, i stånd till samma kärlek som du.

Och se oss själva som byggare av rättvisa och fred med din kärleks kraft.

Hur länge Herre?

Skåda ner från höjden och se.

Förbarma dig, Herre, förbarma dig.

(Översättning Stig Norin)

En berättelse från Wien till Jerusalem del II

av Håkan Bengtsson, direktor på STI 2007–2014

De första skandinaviska studenterna på institutet 1951 tillsammans med Henrik Ljungman, Greta Andréns och Hans Kosmala, i mitten.

Det svenska teologiska institutet i Jerusalem öppnade för forskning och studier under vårvintern 1951. De första studenterna fick resa med båt från Skandinavien till Haifa. Deras rum var små och spartanska och maten ransonerad. Man väcktes kvart över sju på morgonen av Greta Andréns kamelklocka. Efter frukost var det morgonbön som hölls på engelska och sedan följde två föreläsningar före lunch och sedan en före kvällsmat. Samtalsspråket under måltiderna var tyska. Lektionerna hölls i institutets enkla bibliotek.

Trots det lite kärva yttre blev tillvaron på institutet ytterst värdefull. Den svenske stipendiaten Torgny Erling, senare missionär i Etiopien och kyrkoherde i Göteborg, skriver i Svenska Israelsmissionens årsrapport för 1951: "Inte vill man byta ut en termins studier vid detta institut mot en aldrig så lång vistelse vid något annat college, det må vara hur ärevärdigt som helst!". Många studenter skulle genom årtiondena instämma i detta.

Etablerad studie- och forskningsverksamhet 1951–1967

Även från officiellt håll proklamerades den nya ansatsen. I den första årsrapporten för institutets verksamhet 1951 skriver ordföranden för Svenska Israelsmissionen, biskop Torsten Ysander, under rubriken "Ny väg":

"Ett teologiskt studieinstitut i Jerusalem är en tanke, som blir mer kär och fascinerande, dess mer man gör sig förtrogen med den. Alltför mycket och alltför länge har kristenheten nöjt sig med att utifrån lära känna andra religioner. Missgrepp i forskning, missförstånd i umgängelse har blivit följderna. På olika arbetsområden inom vetenskapen har i vår genera-

tion upptäckts detta tjänliga instrument, att förlägga studierna till institut, förlagda mitt i en annan religions levande område.”

Ysander fortsätter sedan att framhålla institutets två viktiga uppgifter, nämligen att på plats lyssna och lära främst om judendomen, men också att representera svensk kyrklighet i Jerusalem. Institutet hade inrättats i rätt tid.

Ta avstånd från vrågbilder av judendomen!

Tiden var mogen att ta avstånd från vrågbilder av judendomen. Efter andra världskriget fanns det en vilja hos kyrkor och kristna organisationer att omvärdera den traditionella antijudiska teologin, där judarna ofta framställdes som diaboliska gudsmördare. Man insåg nu att den hade spelat nazisterna i händerna. Tiden var kommen inte bara att göra upp med de grälla antisemitiska hållningarna utan också med de mer subtilt negativa presentationer av judar och judisk fromhet som figurerade i kristen undervisning och bibelforskning.

Det blev också i frågan om judisk-kristna relationer som det svenska teologiska institutet kom att utveckla både en vetenskaplig och en pastoral profil under åttio- och nittiotalen. Förutsättningen att på ort och ställe i Jerusalem kunna möta modernt judiskt liv var en del av institutets idé. En annan förutsättning var att judiska föreläsare kunde presentera den judiska traditionen på ett professionellt sätt och att de var villiga att engagera sig i samtal med kristna företrädare. Denna metod kallades i slutet på sextioalet ”dialog”, då som en motsats till traditionell mission.

Det som Torsten Ysander presenterade som institutets studie- och lärandefunktion utfördes främst genom att regelbundet nästan varje vår- och hösttermin under fem decennier ta emot studenter. Stipendier från Svenska Israelsmissionen gjorde att de kunde studera ett par månader på institutet. Ämnena var många: Bibeln, judendom, arkeologi, språk och den moderna staten Israel. Bibeltexter och andra judiska texter studerades på originalspråk, till exempel Påskhaggadan. Åtskilliga bibel- och språkforskare fick på det här sättet en god grund för vidare studier och forskning. Många av de forskare och språkexperter som sedan arbetade med den svenska översättningen av Gamla testamentet hade varit stipendiater på Svenska teologiska institutet i Jerusalem.

1951 till 1967 var man alltså hänvisad till forskning och kontakter i västra Jerusalem och Israel. Det ekumeniska utbytet var alltså i början begränsat och likaså kontakterna med muslimer. Både Hans Kosmala, Greta Andrén och en del av institutets studenter som snabbt lärde sig modern hebreiska fick medverka i nationella radiosändningar med föredrag och i diskussioner. Samtidigt knöts goda kontakter med det Hebreiska universitetet som byggde ett nytt campusområde i Givat Ram. Berömda forskare som Martin Buber, David Flusser, Abraham Schalit och Chaim Rabin föreläste på institutet. Även den kände arkeologen Yigael Yadin delade med sig av aktuella utgrävningsresultat.

STI fick en komplett Talmudutgåva

Det var inte bara israeliska forskare som besökte institutet under femtio- och sextiotalen. Kända skandinaviska språk- och bibelforskare som H.S. Nyberg, Johannes Lindblom och Sigmund Mowinkel föreläste också på institutet. Värdefulla akademiska kontakter knöts på det här sättet och Hebreiska universitetet beslöt snart att ge institutet en gåva i form av en fullständig Talmudutgåva. Detta var ett erkännande

Aina och Tage Erlander tillsammans med Greta Andrén och Hans Kosmala i institutets bibliotek.

av institutets goda avsikter och kvalitet. Gåvan överlämnades personligen av professor Hugo Bergmann, som var professor i filosofi.

Under institutets första decennium var svenska turist- och pilgrimsgrupper ovanliga i Jerusalem. I och med att resandet ökade kom det fler svenska grupper även till institutet i Jerusalem. Grupperna anlände ofta från den jordanska sidan och då var institutet ett välkommet första uppehåll i västra Jerusalem. Det var Greta Andrén som tog emot grupperna. Även den svenske statsministern Tage Erlander med sin fru Aina besökte institutet på besök i Israel den 26 mars 1962.

Institutet hade på ett decennium blivit känt och respekterat. Svenska teologiska institutet växte på sätt och vis fram tillsammans med den nya staten Israel och delade dess utmaningar. Det var som tidigare påpekats, ingen självklarhet att ett protestantiskt studieinstitut skulle få starta på det här sättet, men 1963 hade man fått sin registrering som kyrkligt anknutet institut klar.

Sionism i ny skepnad

Det var inte bara synen på mission som kom att ändras i och med att institutet etablerades. Även synen på sionismen förändrades. Många svenska teologer och kyrkliga representanter var negativa till den politiska sionismen före andra världskriget. Även om man beundrade dess nybyggeranda menade man att sionismen var oandlig, det vill säga bedräglig. Det fanns representanter också hos Svenska Israelsmissionen för vilka sionismen var en draghjälp för det judiska folket att återvända till platserna där de hade sina rötter. Dessa perspektiv sammanföll också med hur många officiella representanter för den israeliska staten såg på sitt land och sitt folk. Genom mötet med Bibelns land och den sionistiska berättelsen blev den judiska anknytningen till landet bekräftad.

Institutets vänkrets växte också. En viktig person blev författaren Shalom Ben-Chorin som arbetade i Martin Bubers anda och var tillsammans med David Flusser en av de israeliska intellektuella som arbetade med Jesus ur ett judiskt perspektiv. Att judiska forskare föreläste både om judendom och om traditionellt kristna ämnen som till exempel Jesus för kristna studenter, var något nytt. Detta gav också ringar på vattnet i Sverige. En av de svenska forskare som arbetade med de modernare judiska Jesusolkingarna var Gösta Lindeskog. Han var en frekvent gästföreläsare, styrelseledamot, samt inspektor för Svenska teologiska institutet under över tjugo år.

Direktorn Hans Kosmalas arbete med aktuell forskning och undervisning fick också nya influenser av miljö och texter i Jerusalem. De under slutet av 1940-talet upptäckta Dödahavsruellarna blev ett material som kom att öka kunskapen om judendomen under Jesus tid. 1959 blev Kosmala doktor vid universitetet i Leiden på en avhandling om Hebréerbrevet. Från 1961 var Kosmala också redaktör för en årsbok, *Annual of the Swedish Theological Institute in Jerusalem* (ASTI). Årsboken utkom mellan åren 1962 till 1983.

Katolska kyrkan omvärderade sin syn på judendomen

Det var inte bara forskningsvyerna som vidgades, så småningom fördjupades även ekumeniska och interkonfessionella perspektiv. 1962–1965 var de år som Andra Vatikankonciliet sammanträdde i Rom. Ett av de viktigaste resultaten för Svenska teologiska institutets vidkommande var dokumentet *Nostra Aetate* där bland annat den romersk-katolska kyrkan omvärderade sin relation till judendomen. Många europeiska kyrkor hade tagit avstånd från antisemitism efter andra världskriget. I *Nostra Aetate* gick man längre. Judendomen räknas som en med kristendomen jämbördig religion och kyrkans arbete riktades in på att förändra bilden av judendomen till det bättre i liturgier, undervisning och forskning. Kristendomen skulle inte längre definiera judendomen som underlägsen.

Genom ekumeniska relationer och judiska kontakter blev institutet delaktigt i olika dialoggrupper. 1965 grundades *The Jerusalem Rainbow Group*. Det var en av de första judisk-kristna dialoggrupperna i Jerusalem. Gruppen är fortfarande aktiv. Följande år var Hans Kosmala med och grundade *The Ecumenical Research Fraternity* på Svenska teologiska institutet. Syftet med *The Ecumenical Research Fraternity* var att bevaka judisk-kristna relationer i Jerusalems ekumeniska sammanhang. I dialoggrupperna byggdes både vänskap, kollegialitet och framförallt förtroende. Dessa grupper fyllde och fyller fortfarande ett stort behov av dialog och möten över kultur- och religionsgränser.

Ett förändrat Jerusalem 1967–1971

Få städer har förändrats så mycket som Jerusalem under nittonhundralet. 1967 var året då staden skulle förändras igen. Efter några dramatiska dagar av krig i början av juni hade Israel tagit kontrollen över bland annat Västbanken, vilket för institutets del innebar att de heliga platserna i och kring Gamla staden blev tillgängliga för dagliga besök. Det gällde kända platser som Gravkyrkan, Olivberget, Tempelberget med moskeområdet med Klippdomen och al-Aqsamosken.

Kriget var mycket kännbart i Jerusalem med bland annat granatbeskjutning. Trots stränga uppmaningar från Svenska

Taket på institutets kök är klart 1972. Till höger byggmästaren Alfred Epstein och i mitten förmannen Abu Todar. Foto: Jan-Olof Johansson.

Översteprästen Amram Ben-Yitschaq och direktor Bengt Knutsson.

Israelsmissionens huvudkontor i Stockholm att lämna Jerusalem, stannade Greta Andrén och Hans Kosmala i *Beit Tavors* förrådsställare och väntade ut striderna. Huset fick åtskilliga skador, men reparerades efter kriget. Östra Jerusalem var nu ockuperat och kontrollerat av Israel. Förutsättningarna för studier och forskning i Jerusalem blev också annorlunda.

Under höstterminen fortsatte undervisningen, och

utmaningen att ta sig an fler ekumeniska kontakter, samt muslimska sammanhang uttalades från många håll. Många andra institut förändrade sin profil i relation till den nya scenen. Förändringar skedde även med Svenska Israelsmissionen i Sverige. Den ekumeniska tidsandan och den teologiska bearbetningen av förhållandet mellan kristna och judar kom att göra det traditionella missionsbegreppet förlegat. Svenska Israelsmissionen rörde sig mer mot dialog, den metod som Svenska teologiska institutet framgångsrikt banat väg för.

Mission eller dialog?

De ekonomiska konsekvenserna för den Svenska Israelsmissionen blev kännbara. Det var lättare att samla in medel till mission än till dialog. Verksamheten krympte och för att markera den teologiska förändringen bytte 1970 Svenska Israelsmissionen namn till "Riksorganisationen kyrkan och judendomen. Svensk kyrkotjänst till den judiska världen" (RKJ). Fem år senare blev judisk-kristna relationer en del av Svenska kyrkans missions (SKM) arbete och även Svenska teologiska institutet kom att ingå i detta arbete.

1971 blev det år då både Greta Andrén och Hans Kosmala lämnade Jerusalem. Hans Kosmala gick i pension och återvände till sin familj i England. Han avled där 1981. Greta Andrén var allvarligt sjuk och dog den 31 oktober 1971, bara några månader efter sin ankomst till Sverige. Hon blev begravd i sin födelsestad Marstrand. Greta Andréns och Hans Kosmalas insatser kan sammanfattas som pionjärinsatser för både judisk-kristna och för svensk-israeliska relationer i Jerusalem. De erhöll Vasaorden för sina gärningar och är för alltid förknippade med grundandet av det Svenska teologiska institutet i Jerusalem.

Förändring och kontinuitet 1971–1979

Det var nu dags för byten på personal på direktors- respektive husmorsposten. Ny direktor blev språkforskaren Bengt Knutsson från Lund och husmor och personalansvarig blev Harriet Holmquist från Skara. De anlände till Jerusalem under 1971.

Harriet Holmquists uppgifter blev många. Hon arbetade för att ge institutet en utåtriktad profil. Svenska högtider som Advent, Lucia och Valborg firades med inbjudningar till institutets vänner. Gudstjänster firades nu regelbundet på svenska i kapellet. Under Harriet Holmquists dryga tio år på institutet blev det en

förtroendefull mötesplats för judar, kristna och muslimer, vilket hon skildrat i sin bok "Mötesplats Jerusalem". Hon hedrades med byggandet av en vacker fontän på institutets innergård. Den heter "Harriet's Well" och är en av institutets ögonstenar.

Under direktorn Bengt Knutssons ledning uppehölls de viktiga akademiska kontakterna och nya knöts. Öppenheten var viktig. Stipendiatterminerna fortsatte med stöd från det som nu var RKJ, Riksorganisationen kyrkan och judendomen. Nu fanns möjligheterna att inte bara bedriva dialog mellan judar och kristna utan också dialog, mellan judar, kristna och muslimer. Med färdigheter i både modern hebreiska och arabiska arbetade Bengt Knutsson i denna riktning. Men tiden och den svenska moderorganisationen var inte mogna för denna breddning.

Bland de viktiga kontakter som knöts till institutet i början av 1970-talet fanns den samaritanske översteprästen Amram Ben-Yitschaq. Han var i nedstigande led överstepräst och representerade den lilla samaritanska grupp som fortfarande finns kring berget Gerisim, i Nablus. Förutom den generösa gästfrihet som visades institutets besökare i Nablus, undervisade Amram Ben-Yitschaq i samaritanskt språk, skrift och tradition vid institutet i Jerusalem.

Under personalbyten och förändringar fanns det en person på institutet som representerade kontinuitet och lokalanknytning. Det var Abed Odeh Rizek som arbetade som trädgårdsmästare. Abed hade som ung kommit till Jerusalem från Qalanswa, hans arabiska hemby utanför Netanya. Efter en sjukhusvistelse upptäcktes hans talanger som alltiallo och 1964 blev han anställd på det Svenska teologiska institutet. Där kom han att arbeta i nästan trettio år. Det som var hans arbetsbostad på institutet bär idag hans namn, "Abed's Room". I skrivande stund lever Abed fortfarande.

Judisk-kristen dialog och palestinska perspektiv från 1979 och framåt

Nu var insikten att man inte skulle tänka antitetiskt när man arbetade med relationen judendom och kristendom. Istället skulle man se kristendomens judiska rötter

Husmor Harriet Holmquist och trädgårdsmästare Abed Odeh Rizek.

som en tillgång. Skillnader mellan judar och kristna var snarare att betrakta som en tillgång, inom motsvarande en mogen syskonrelation. Efter lång tid fick det gamla paradigmet av hat och misstänksamhet ge vika för ett nytt med förtroendefulla samtal och samarbete. I det pågående samtalet betraktas judar och kristna som likvärdiga parter.

En person som utförde en banbrytande insats i den exegetiska forskningen i denna riktning var Krister Stendahl. Han var dekan och professor vid Harvard Divinity School i Boston och senare biskop i Stockholm. Krister Stendahls engagemang för ekumeniska och judisk-kristna relationer, samt för Svenska teologiska institutet betydde mycket för båda parter. Idag bär föreläsningssalen på institutet Stendahls namn samt den professur i religionsteologi som inrättades 2008.

Den person som kom att inkorporera dessa båda forskningsmässiga och teologiska perspektiv med institutets verksamhet var Göran Larsson. Han blev institutets direktör 1979. Med Göran Larssons fackkompetens och språkliga färdigheter fortsatte institutets nära akademiska och sociala kontakter med både Jerusalem och Sverige. Stipendiatterminerna gav åtskilliga präster, lärare och studerande möjlighet att utmana och vidga sina teologiska uppfattningar, nu med det jämlika dialogperspektivet som ledstjärna.

Arbetet på det Svenska teologiska institutet har alltså inte bara innefattat faktainhämtning om bibeltexter och judendom. I förlängningen av arbetet med judisk-kristna relationer ligger också en omvärdering av kristendomens judiska rötter. De judiska rötterna blev nu en tillgång, men samtidigt en utmaning. Nya frågor diskuterades: Hur ska man beskriva förhållandet mellan det "gamla" och det "nya" förbundet på ett korrekt sätt? Hur presenterar man polemiken mellan Jesus och fariséer i evangelierna utan att misskreditera judendomen eller kristendomen? Frukterna av detta arbete sammanfattades senare i dokumentet "Guds vägar", som Svenska kyrkan antog 2001.

Ett annat åskådliggörande av institutets arbete är den ikon som Bengt Olof

Jerusalems borgmästare Teddy Kollek besöker Svenska teologiska institutet.

Kälde framställde 1986 i institutets kapell, med motiv hämtat från frambärandet av Jesus i templet, enligt Lukasevangeliet 2:21-38. Tillsammans med Göran Larsson arbetade Kälde med traditionella judiska och kristna motiv för att gestalta kristendomens judiska rötter. Den tredelade ikonen är idag en av institutets mest uppskattade tillgångar. Institutets kapell blev senare tillägnat den heliga Birgitta och är idag känt som Birgittakapellet, där kursdeltagare och den svenska församlingen firar gudstjänst. Svensk historia och närvaro i Jerusalem är ekumenisk.

Jesus bärs fram i templet: Bengt Olof Käldes ikon i institutets kapell. Foto: Håkan Bengtsson.

Även det internationella kontaktnätet breddades under 1980-talet med de internationella stipendiaturkurserna. Den första kursen där större delen av deltagarna kom från länder utanför Europa ägde rum 1982. Detta kurskoncept har med några uppehåll fortsatt sedan dess. Även för dessa studenter blev mötet med landet och landets folk avgörande. Det fanns en speciell dimension för studenter från Afrika och Asien som blev tydlig i mötet med landet, nämligen den politiska. Dessa studenter såg och kände igen sig bland annat i de kristna palestiniernas situation. Traditionella förväntningar på det heliga landet bröts nu mot en problematisk politisk verklighet. Även relationen till islam fördes upp som ett studieämne i institutets program. I och med att institutets undervisning och nätverk förändrades utarbetade Svenska kyrkans mission i Uppsala 1998 ett nytt ramprogram för verksamheten där relationer till och undervisning om judendom, kristendom och islam ingick.

En viktig fråga blev nu i vilken grad en palestinsk representation bland föreläsare, kontakter och undervisning skulle förverkligas. Svenska kyrkans etablerade kontakter med palestinska kristna och muslimer var en tillgång, men blev också ett stridsäpple för institutets inriktning. Den palestinska politiska historien och verkligheten blev successivt en del av institutets verksamhet och program, men den fredsprocess som startade med Osloöverenskommelsen 1993 kom att kollapsa.

Professur i religionsteologi inrättas

Den andra intifadan började i september 2000. Dess våldsamma förlopp innebar att många europeiska och amerikanska institut fick stänga eller radikalt reducera sin verksamhet. Svenska teologiska institutet höll öppet och bedrev verksamhet trots bristen på studenter och besökare. Påfrestningarna på personal och ekonomi var stora.

Detta blev nu tillfället för utvärdering, men samtidigt en satsning på framtiden. Efter en omfattande utredning utförd av Sören Ekström av Svenska teologiska institutets potential beslöt Svenska kyrkans kyrkomöte 2005 att verksamheten

Artikelförfattaren Håkan Bengtsson vid Jespers Svartviks installation som professor i religionsteologi i april 2009. Foto: LM Adrian.

skulle fortsätta med förstärkt akademisk kompetens i religionsteologi, mot judendom, kristendom och islam. En professur i religionsteologi i Krister Stendahls namn inrättades 2008. Innehavare är Jesper Svartvik från Centrum för teologi och religionsvetenskap vid Lunds universitet. Sedan 2005 har antalet kurser och besökare ökat och institutet tar idag emot ett tiotal grupper per år.

Det är institutets uppgift och utmaning att vara en akademisk och mänsklig förmedlare av förhållandena och dialogerna i Jerusalem. Denna uppgift har institutet burit under decennier och kommer också att bära den i framtiden insha 'Allah, om Gud vill. ■

Håkan Bengtsson
STI:s direktor från 2007 till 2014.

Är du intresserad av del I av STI:s historia – se förra numret!

Lundakretsen av Svenska Jerusalemsföreningen

Lundakretsen kommer inte att ha något eget möte under november då det helgen den 21–22 november anordnas seminarier med rubriken Ockupation av Palestina i Lund. Medverkar gör bland annat stiftsadjunkt Anna-Karin Hammar och ordföranden för Sabeels vänner i Skandinavien Marianne Kronberg. Seminarierna är ett samarbete mellan Sensus, Lunds stift, Sabeels vänner i Skandinavien, Institutet för kontextuell teologi och Norra Nöbbelövs församling. Du finner program och adress för anmälan på <http://www.svenskakyrkan.se/lund/nobbelov/forsamlingskvallar>

Till våren, lördagen den 12 mars, anordnas en Mellanösterndag i Domkyrkofoforum där bland annat Sveriges Radios tidigare korrespondent Vladislav Savic och Svenska kyrkans tidigare utsände Kjell Jonasson kommer att medverka. Mer information om denna dag kommer i Svenska Jerusalemsföreningens tidskrift 2016:1. Denna dag anordnas av Sensus, Lunds stift, Torna kontrakt och Lunds pastorat. ■

Här är kyrkan med den vackra porten som syns på omslagsbilden, St Peter in Gallicantu-kyrkan. Foto: J-O Aggedal.

En av Jerusalems vackraste dörrar

Sankt Petrus in Gallicantu

På den östra sidan av Sionsberget med en vidunderlig utsikt över Olivberget och Juda bergsbygd ligger Sankt Petrus in Gallicantu. Kyrkans namn, latinets gallus cantat, betyder tuppens galande. De flesta pilgrimer kommer aldrig hit, vilket gör att de missar en av Jerusalems absolut vackraste dörrar.

Innan tuppen gal

Den tunga kyrkporten i brons föreställer berättelsen om hur Jesus i slutet av den sista måltiden förutsäger att Petrus ska komma att förneka honom. "Jag säger dig Petrus: tuppen skall inte gala i natt förrän du tre gånger har förnekat att du känner mig" (Lukas 22:34). Porten är designad av den palestinske konstnären Benita Khoury verksam i Jerusalem och tillverkad av den israeliske skulptören Richard Shiloh från Ramleh. Beträktaren känner sig nästan närvarande i salen på den övre våningen där samtalet mellan Jesus och Petrus utspelar sig.

Petrus bär en röd mantel ...

Den dramatiska situationen förstärks genom konstnärens små detaljer, symboler som berättar för den som vill se. Jesus och Petrus ser varandra i ögonen, på bordet mellan dem står inte endast kalken, den välsignade bågaren som de precis har delat, utan på ett fat alldeles nära Petrus ligger ett rött äpple, frukten från paradiset.

På samma sätt som människan i lustgården svek kommer Petrus att svika. Petrus bär en röd mantel, kärlekens, blodets och Andens färg. Petrus omfattar allt detta. Driven av kärlek till Jesus, tron om sig själv att aldrig svika, att alltid

vara trofast och ändå får han genom sveket blod på sina händer. Hela tiden, före under och efter sveket, är han klippan, omsluten av Guds gode Ande. I en gest av att bli förskräckt över Jesu ord värjer han sig med sin högra hand formad som ett stopptecken. Den vänstra handen vilar patriotiskt på hjärtat: "Även om alla andra kommer på fall för din skull, så skall då jag aldrig komma på fall" (Matteus 26:33).

... och Jesus i blå mantel

Jesus är lätt att känna igen med gloria och klädd i himmelens blå mantel. Oftast är det Maria, himlarnas drottning, hans mor som bär denna klädnad. Höger pekfinger riktas anklagande mot Petrus. Riktningen är hans ögon, som om Jesus med gesten vill säga: Har du inte sett och förstått? Konstnären Khoury låter Petrus högerhand stoppa den raka linjen mot ögat. Petrus tycks huka och ta skydda. När han ser Jesu vänstra hand ser han att Jesus sträcker upp tre fingrar. Tre gånger ska han förneka. Tre gånger, fast det vet han inte än, ska han efter Jesus uppståndelse få bekänna: "Herre, du vet allt; du vet att jag har dig kär" (Johannes 21:17). Allt medan tuppen lyssnar i bakgrunden och lärjungarna fundersamt kliar sig i skägget och utbyter blickar med varandra. Tuppen som avbildas med blå hals och näbb. Vill konstnären möjligtvis antyda att tuppens galande är Jesu besvikelse över att Petrus inte höll sitt ståtliga löfte att inte svika?

Kyrkokomplex i flera våningar

De flesta bibelarkeloger är överens om att kyrkobyggnadskomplexet ligger på platsen för det ställe där Jesus hölls fången av översteprästen Kajafas (Matteus 26:57). Den nuvarande kyrkan invigdes år 1931 och är byggd på ruinerna av en bysantinsk kyrka från 400-talet, vilken i sin tur är byggd på fundamentet från en byggnad från Jesu tid. Det nuvarande kyrkobyggnadskomplexets översta våning utgörs av huvudkyrkan, en basilika, under vilken flera minde kyrkor och kapell är byggda till minne av olika händelser i Petrus liv.

Grottsystem med Kajafas källare

Allra längst ner finns ett grottsystem, vilket kan vara källarvåningen i Kajafas hus.

Den första kyrkan förstördes av perserna år 614. Redan efter några år, 628, byggdes den upp igen men förstördes åter år 1009 samma år som Gravkyrkan plundrades av Hakim, kalifen i Egypten. En tredje kyrka byggdes

Staty utanför kyrkan som visar en kvinna och en romersk soldat som frågar Petrus om hans relation till Jesus.

av korsfararna år 1102. Även denna totalförstördes år 1219. Platsen låg sedan öde fram till år 1888 då arkeologiska utgrävningar systematiskt började genomföras av Assumptionistfäderna, en fransk orden grundad år 1887 och uppkallad efter Marias upptagande till himmelen. Utgrävningarna har resulterat i dagens kyrko-komplex med omgivande trädgård där flera utgrävda mosaikgolv och grottor är belägna.

Till det moderna på gården hör en bronsstaty som avbildar tillfället då en kvinna och en romersk soldat frågar Petrus om hans relation till Jesus. När Petrus för tredje gången svarar: "Jag känner inte den mannen" (Matteus 26:69-75) gal tuppen. Petrus kroppsspråk, utslagna händer antyder att han värjer sig för frågan. Kvinnorna småler och soldaten markerar sin makt.

Försoningens ikon

I den nedersta kyrkan finns tre ikoner föreställande Petrus förnekelse, hans ånger och den mest intressanta ikonen som skildrar mötet mellan den uppståndne och Petrus vid Genesarets sjö (Johannes 21). Beträktaren ser hur Jesus räcker över herdestaven, biskopsstaven till Petrus som nu är klädd i guldskrud ovanpå den himmelsblå tunikan. Jesus håller staven centralt i bilden placerad mellan de två korgarna och elden. I den ena korgen ligger fisken, i den andra korgen ligger brödet. Bakom korgarna syns elden, den brinnande busken. I ikonen blir Petrus insatt som klippan, ledaren, biskopen för Kristi kyrka, människofiskaren som ska bryta brödet i gemenskap med den Gud som är, som är ett evigt presens. På sjön i bakgrunden vajar kyrkans skepp med seglet spänt mot nya utmaningar medan lärjungarna fortsätter att fiska. Precis som i dörrens ikonografi ser Jesus Petrus rakt i ögonen, men nu ser Petrus tillbaka utan att skyla sig med handen.

Så blir en vandring genom detta kyrkokomplex inte endast en vandring genom Petrus liv utan en pilgrimsvandring för besökaren där det i trapphuset mellan våningarna på ett oändligt antal språk står "jag tror på syndernas förlåtelse". ■

Jan-Olof Agedal, Lund

Vill Du bli fadder till en av flickorna vid Den Gode Herdens skola i Betlehem?

Det kan Du bli genom att bli regelbunden understödare av skolan.

Så här går det till: Du ger ett belopp till skolans verksamhet en gång i månaden eller i kvartalet eller så ofta det passar Dig. Beloppets storlek avgör Du själv. (Föreningens åtagande för en elevplats är för närvarande ca 4 500:-/år). Pengarna går inte till enskilt barn utan till skolans verksamhet. Men Du får namn på och uppgifter om den flicka som Du är fadder till och kan om Du vill få en personlig kontakt med henne.

Fyll i talongen nedan och skicka den till Britt Bergman (adress se sista sidan). Hon kommer då att ta kontakt med Dig och ge mer information.

Ja, jag vill bli fadder:

Namn .....

Adress .....

Tel .....

När Kairos Palestina utformades av palestinska teologer år 2009, kom inspirationen framför allt från Sydafrika. I somras samlades både sydafrikanska och palestinska Kairos-undertecknare i Johannesburg tillsammans med teologer och aktivister från övriga Afrika, Asien, Latinamerika, Nordamerika och Europa. Anna Karin Hammar var Svenska kyrkans representant och kan vittna om att konferensens två längsta applåder tillföll Mitri Raheb när han föreläst om Kairos och imperiet respektive en panel om Kairos och patriarkatet med teologerna Sarojini Nadar, René August, Vicentia Kgabe, Eliza Getman och Anna Karin själv.

Svenska Jerusalemsföreningen publicerar här uttalandet som antogs av cirka tvåhundra deltagarna.

30-årsfirandet av Kairos i Sydafrika

Farliga minnen och hopp inför framtiden

Vi var samlade i Johannesburg (i närheten av Cottesloe) 17–20 augusti 2015 för att fira hur det sydafrikanska Kairos-dokumentet från 1985 "Utmaning till kyrkan" svarade upp mot ett sanningsens ögonblick i den tidens svåra apartheid. Detta Kairos-dokument kom att inspirera till en Kairos-rörelse i många olika sammanhang världen över under de tre decennier som följde. Det jubileum vi firat har gett oss ny inspiration att bejaka vår gemensamma mänsklighet och visa omsorg om mänsklig värdighet och vår miljö.

De sydafrikanska teologerna fr v Sarojini Nadar, René August, Vicentia Kgabe, Eliza Getman och Anna Karin Hammar, som gemensamt höll i passet Kairos and Patriarchy.

Lidandet i Marikana och orsakerna bakom det (multinationell profit och affärs-mässig girighet som sätter människor i andra hand) kastade sin skugga över vår konferens.

Sydafrika och Palestina i fokus

Kairos Palestina-dokumentet från 2009, "Ett sanningens ögonblick", som är ett rop från de kristna i Palestina, bär med sig ett störande eko av de kusliga minnena från Sydafrikas historia med apartheid. Kairos Palestina har tagit emot en kraftfull global respons från Kairos-sammanhang världen över. Kraften i Kairos Palestina upplevs som en stark katalysator. Vi inspireras av denna nya energi. Det är i Palestina som våra heliga texter sätts på prov.

Det fanns mycket att fira vid det här tillfället. Samtalen fick en bredd så att de överbyggade både generationer och geografiska gränser, helt avsiktligt. Vi hade förmånen att engagera oss djupt i både muslimska och judiska perspektiv. Vi fann en rik glädje i den gemensamma kampen och i vår solidaritet. I synnerhet uppmuntrades vi av mötet mellan olika åldrar och generationer i konferensen, och upplevelsen av hur sådana möten kan odlas och uppmuntras. Speciellt glada blev vi av födelserna av Zinzi Kairos Mbenenge under konferensen: "... ett barn är oss givet"!

ETT NYTT KAIROS

Vi har nått fram till ett nytt sanningens ögonblick, ett nytt Kairos. Vi ser nu hur Jesu ankomst och hans undervisning om ett nytt rike och en nytt välde som utmanade det romerska imperiet på hans tid, fullständigt gått oss förbi. Vi beklagar djupt att dagens kyrka ofta tappat bort sin kallelse att bereda vägen för Guds rike.

I vår tid upplever vi att många olika arenor av lidande och kamp förenas i det globala Kairos och i ett gemensamt rop på rättvisa. Denna gemensamma kamp mot det gissel som vår tids globala imperium är, kom upp i våra samtal.

Det imperiet är en allomfattande global realitet som försöker utöva makt på alla tänkbara sätt och exploaterar både skapelsen och mänskligheten i processen. Det imperium vi står inför är inte begränsat av vare sig geografi, etnicitet, språk eller ekonomi.

Dominans och förtryck – imperiets kännetecken

Imperiet är en ideologi av dominans och förtryck som närs av våld och underhålls med hjälp av fruktan och bedrägeri. Det kommer speciellt till uttryck i rasistiskt, ekonomiskt, kulturellt, patriarkalt, sexuellt och ekologiskt förtryck. Dominerande, kapitalistiska och rasistiska paradigmen inrättas av imperiet för att kunna kontrollera globala system och strukturer. Det globala imperiet upprätthålls med hjälp av vapen och militärbaser (hårdvara) i kombination med ideologier och teologier (mjukvara).

Vi gläds över att motstånd mot imperiet nu manifesteras i en mångsidig och varierande kamp världen över. Kampen riktar sig mot ekologisk orättvisa, sexistiska orättvisor och patriarkat, avsaknad av mark, misshandel av människor i migration, flyktingars utsatthet, politisk och religiös förföljelse, social utslagning, förnekande av medfödda rättigheter, försummande av barns rättigheter, kränkning av HBTQ-personer, dålig tillgänglighet för funktionshindrade och rasistisk överlägsenhet – bara några exempel på vad kampen mot imperiet omfattar. Sedan 1985 har motstånd mot dessa och andra realiteter uttryckts i Kairos-dokumentet i

Centralamerika, Europa, Malawi, Indien, Kenya, Zimbabwe och Palestina. I den här konferensen var vi glada att få ta emot nya Kairos-dokument från syskon i Swaziland, Nigeria och USA. Att orättfärdigt lidande i alla sammanhang blir ihågkommit och nedtecknat är farligt för imperiets syften.

Palestina – ett mikrokosmos

När vi lyssnade till varandra insåg vi att det lidande och den smärta som skapats av Israels förtryck av Palestina inrymmer alla aspekter av imperiet. Därför är Palestina ett mikrokosmos av det globala imperiet och en viktig plats för reflektioner som kan ge en tydligare skärpa åt erfarenheter från andra ställen. Perspektiven från Palestina förminskar inte andra situationer i världen utan förstärker snarare behovet av ökade kontakter och ett gemensamt engagemang.

Alla Kairos-rörelser har uppstått i områden med allvarliga orättvisor och svåra lidanden. Varje Kairos-dokument är ett rop till Gud och till världen. Vi bekänner emellertid att vi har tjänat två herrar och predikat ett evangelium som inte kräver något av den rike ynglingen – vi har till och med fortsatt att bygga imperiet med utnyttjande av änkans skärv. Vi erkänner att vi och våra kyrkliga institutioner ofta har stängt öronen för ropen från våra syskon och låtit ropen drunkna i annat. Alltför lite av konkret handling har följt på ropen. Kyrkan har ofta varit klugen och försiktig i sin respons på mänskligt lidande. Ibland har kyrkan till och med engagerat sig aktivt emot Guds befriande verk i motståndsrörelser mot förtryck och på så sätt medverkat till att upprätthålla orättfärdiga strukturer. Kyrkan har ofta bidragit med teologier av makt och dominans i imperiets tjänst. Vid våra samtal fann vi att anklagelserna mot kyrkan i Kairos Sydafrika är lika relevanta nu som 1985.

Motstånd mot imperiets teologi

Det farliga minnet av det sydafrikanska Kairos-dokumentet erbjöd en profetisk kritik av "statlig teologi", alltså teologier som legitimerar och bekräftar former

Nora Carmi, samordnare av det Globala Kairos Palestina, tackade arrangörerna i Sydafrika, prästen Edwin Arrison (tv), också generalsekreterare för Kairos Södra Afrika och teologen John de Gruchy (i mitten). Foto: Anna Karin Hammar.

av statterrorism. Den profetiska kritiken avslöjade teologier som rättfärdigade apartheid, som irrläror. I vår tid är vi kallade till att utvidga denna kritik och detta motstånd mot statsteologi till att också rikta sig mot imperiets teologi, den "mjukvara" som rättfärdigar imperiets exploatering och förtryck.

Vi blev uppmuntrade av att se att motståndet kan förena oss tvärs över religiösa, etniska och kulturella gränser, trots att imperiet vill splittra och avgränsa gemenskaper från varandra.

Imperiets teologi är i funktion i det fortgående förtrycket av palestinier och i den kris som nu omfattar det som betecknas som Mellanöstern.

Analys av och avståndstagande ifrån den statsteologi som stödde apartheid i Sydafrika spelade en viktig roll i exponeringen av detta onda system och motståndet mot det. I sina förhärskande former har sionismen använts för att rättfärdiga egendomsstöld, förflyttningar, massakrer, ghettoisering och exploatering av det palestinska folket. Sionismen har blivit en beståndsdel i imperiets maktstrukturer. Politiskt efterfrågar vi nu en intensifiering av alla ekonomiska och politiska påtryckningar på staten Israel, inklusive det palestinska civilsamhällets önskan om bojkott, desinvestering och sanktioner (BDS).

I vår bibeltolkning skiljer vi tydligt mellan Bibelns Israel och den moderna staten Israel. I teologiskt hänseende betraktar vi alla kristna teologier som villoläror, som stöder den sionism som understödjer det israeliska förtrycket.

Därför lovar vi nu att:

- 1) handla och be, inspirerade av det farliga minnet av Jesus Kristus och av hur Gud solidariserar sig med fattiga och lidande. Vi vill göra allt vi kan för att förnä den globala och den lokala kyrkan att återta Jesu uppdrag att förverkliga Guds rike och så öppna för ett nytt sätt att relatera till mänskligheten och till jorden;
- 2) uppmuntra alla kristna att svara på ropet från de palestinska kristna att "komma och se" de levande stenarna i det heliga landet och ingjuta hopp i dem som lider under den illegala israeliska ockupationens kors;
- 3) förespråka att internationell lag måste gälla lika för alla. Vi motsätter oss diktat från imperiet som uppmuntrar sanktioner mot vissa regimer och samtidigt lägger veto mot och kriminaliserar förslag om sanktioner mot flagranta överträdelser av internationell lag;
- 4) för våra kyrkor, seminarier och teologiska institutioner framhålla behovet av att fördjupa det teologiska engagemanget för att möta de angelägna utmaningarna från omvärlden, däribland de globala system och strukturer som underhålls av imperiet, och att förespråka den spiritualitet som Kairos står för;
- 5) medvetet reflektera över den sydafrikanska erfarenheten av hur effektivt BDS kan vara och att uttrycka vårt fulla stöd för en intensifiering av BDS som en effektiv ickevålds-strategi gentemot det globala imperiet;
- 6) skapa lämpliga system för att ungdomar skall få fostran och vägledning i den förståelse av tro, hopp och kärlek som Kairos innebär, och få stöd att utvecklas i ledarskap;
- 7) uttrycka ett offentligt stöd för dem som arbetar mot korruption i Sydafrika: Samtidigt som vi gläds över att politisk apartheid har upphört i Sydafrika, beklagar vi att ekonomisk apartheid fortfarande råder. Vi vill arbeta för att Kairos Afrika skall kunna försäkra nästa generation på den afrikanska kontinenten om att deras hopp inte skall slås ner av imperiet;
- 8) främja och vårda oss om rörelsen "Global Kairos for Justice"; vi finns därför att ni finns.

"Alltid är jag ansatt, men inte kringränd, rådvill men inte rådlös, förföljd men inte övergiven, slagen till marken men inte förlorad." (2 Kor 4:8-9)

(Översättning: Ulla-Stina Rask)

SVENSKA JERUSALEMSFÖRENINGEN

Nu har Du möjlighet att ge Din gåva regelbundet via autogiro!

- Gör så här: 1) Läs vad som gäller om villkoren för autogiro
2) Välj vad Du särskilt vill ge till och ange belopp
3) Fyll i talongen och skicka den i brev till

Svenska Jerusalemsföreningen, Klostergatan 11 B, 352 31 Växjö

VILLKOR FÖR AUTOGIRO

a) MEDGIVANDE

Jag går med på att Svenska Jerusalemsföreningen får göra uttag från angivet bankkonto för överföring av min gåva via autogiro. Redovisning av uttagen får jag på mina kontoutdrag från banken. Medgivandet gäller också vid byte av kontonummer och bank.

b) TÄCKNING

Jag ska se till att det finns pengar på kontot för att överföringen ska kunna göras (vanligtvis den 28:e i varje månad).

c) BANKENS GODKÄNNANDE

Jag accepterar att banken skall godkänna att mitt konto kan användas för autogiro.

d) STOPP AV ENSKILT UTTAG

Jag kan stoppa ett enskilt uttag genom att kontakta Svenska Jerusalemsföreningen senast två vardagar före förfallodagen.

e) ÅTERKALLELSE

Medgivandet gäller tills vidare. Om jag vill återkalla medgivandet, gör jag det genom att kontakta banken eller Svenska Jerusalemsföreningen. Medgivandet upphör senast fem dagar efter att banken/

Svenska Jerusalemsföreningen har fått min återkallelse.

f) RÄTTEN ATT SAMARBETA ADRESS-UPPGIFTER

Bankgirocentralen BGC har i uppdrag att sköta autogirorutinen för bankens räkning. Jag medger därför att uppgifter ur bankens register om kontots adress får samarbetas med Bankgirocentralens till ett register för detta ändamål.

Vid frågor: kontakta Svenska Jerusalemsföreningens sekr Lars Aldén, 0730-62 12 05, lars.ot.alden@gmail.com

Till Svenska Jerusalemsföreningen, Klostergatan 11 B, 352 31 Växjö

JA, jag vill bli regelbunden givare via autogiro! Därmed blir jag också medlem i Svenska Jerusalemsföreningen och får föreningens tidskrift 4 ggr/år.

Jag har tagit del av villkoren för autogiro och bejakar dem med min underskrift.

Jag vill stödja Svenska Jerusalemsföreningen med följande belopp varje månad:

- * Den Gode Herdens skola ..... kr
* Mitt fadderbarn ..... kr
* Föreningens allmänna verksamhet ..... kr
* Summa ..... kr/månad

Namn .....

Adress .....

Postnummer ..... Postort .....

Tel ..... E-postadress .....

Min bank .....

Clearingnummer ..... Bank-/personkonto .....

Personkonto anges med clearingnummer 3300. Handelsbankens clearingnummer kan anges med 6000. Av Swedbanks femsiffriga clearingnummer anges de fyra första siffrorna.

Mitt personnummer (Krav från Plusgirot och Bankgirocentralen) .....

Ort, datum och underskrift .....

GÅVOREDOVISNING SJF 2015

(15 maj – 16 september 2015)

Vid födelsedag för

Elsie o Olle Svensson, 85 år, Tord Harlin, 80 år, Gerd Zielfelt, Elsie Brinkåker, 90 år, Margit Andersson, 95 år, Antje Jackelén, 60 år, Gunilla Zetterberg, 75 år, Kerstin Wahlgren, Stig Norin, 70 år, Carl Henrik Martling, 90 år, Harry Lenhammar, 85 år, Birgitta Aldén, 65 år, Ingrid Johansson Fjelkman, 80 år, Monica Sjögren Nordgren, Tove Nyholm, Sven Bengtsson, 80 år, Eva Maria Angel, 70 år, Jesper Zetterquist, 50 år, Margareta Melin, 80 år, Mirjam Liljesson, 70 år, Helmer Ahlbäck, 90 år, Maj Norberg, 85 år, Margareta Nordlander, 80 år, Dane Ribbfelt, 90 år, Kjell Blücker, 60 år, Brita Maria Boman, 102 år, Torsten Palmberg, 100 år, Olof Svederberg, 70 år, Sven Bengtsson, 80 år, Sten Lundgren, 80 år, Görel Lundgren, 75 år, Kerstin o Mats Egeholm, 80 år, Ewa Eidskög, 70 år, Björn Orward, 90 år.

Till minnet av

Axel-Ivar Berglund, Erik Zachrisson, Tore Tengstrand, Karin Olofsson, Brita Andersson, Åke Johnsson, Åke Johnsson, Mikael Thulin, Britt Svederberg, Börje Lindström, Tony Fairclough, Bernt Lindblad, Nils-Erik Davelid, Torberg Torbergsson, Villy Uvebrant, Gerda Paulsrud, Jan-Erik Sköld, Per Carlberg, Ingrid Bergh.

På guldbryllupsdagen för Bertil o Eva Melin

På examensdagen för Martha Nilsson

Som avskedsgåva till Ulla Johansson, Madeleine Dahl.

Vid pensionering av Birgitta Aldén, Göran Berg.

Vid dop av Isac Klaudis

Vid vigsel av Thomas Lindenblad o Eva-Lena Pärnebjörk

Gåvor till Svenska Jerusalemsföreningen

per den 31 augusti 2015 för året 2014/2015

(med jämförelsesiffror för åren 2013/2014 samt 2012/2013)

	2014/2015	2013/2014	2012/2013
Medlemsgåvor	52 350	59 075	62 475
Fadder gåvor	274 041	288 121	254 425
Gåvor till skolan	881 086	1 046 466	829 953
Skolan, minnesgåvor	140 158	70 652	87 073
Skolan, födelsegåvor	55 980	73 861	134 050
Skolan, andra hyllningsgåvor	137 610	11 450	14 310
Gåvor till sjukhuset	4 750	10 575	8 608
Övriga gåvor	446 261	177 650	154 784
Kollekter	1 542 804	1 700 878	1 711 559
Summa:	3 535 040	3 438 728	3 257 237

POSTTIDNING B

BEGRÄNSAD

EFTERSÄNDNING

Vid definitiv eftersändning åter-sänds försändelsen med nya adres-sen på framsidan (ej adressidan).

Adressändringar och retur till Svenska Jerusalemsföreningen:
Sven Lenhoff,
Österleden 64 B, 352 42 VÄXJÖ

Glöm inte att anmäla adressändring!

Adresser i Det Heliga Landet

Vår skola i Betlehem har adressen: The Good Shepherd's Swedish School, P.O.B. 64, Betlehem, via Israel. Tel och fax Betlehem 00 972-2-2742204.

Sjukhusets namn och adress är: Hussein bin Talal's Hospital, P.O.B. 67, Betlehem, via Israel.

E-post till skolan: gsss@p-ol.com

Föreningens representant i Det heliga landet är Solveig Hanna:

Solveig Hanna, mobiltel: +972 577 689010, bostad i Jerusalem: +972 2 6717981.

E-postadress: Solveighanna@gmail.com

Adresser i Sverige

Jersualemsföreningens hemsida: www.jerusalemforeningen.se

Ansvarig utgivare: Jan-Olof Johansson (ordf) Klostergatan 11 B, 352 31 Växjö, mobil 070-541 58 57, ny mailadress: jano.johans@gmail.com

Sekreterare Lars Aldén tel 0730-62 12 05. Österleden 66 A, 352 42 Växjö
e-post: lars.ot.alden@gmail.com

Redaktör för tidskriften: Lars Micael Adrian, Stora Tvärgatan 35, 223 52 Lund, tel 046-18 88 10, 0727-43 82 41, e-post modgun@telia.com

Ansvarig för fadderbarnsverksamheten: Britt Bergman, Körsbärsvägen 6, 114 23 Stockholm, tel och fax 08-673 12 15, mobil 070-573 12 23.

Ansvariga för gåvoredovisning, adressregister och utskick av gåvoblanketter: Barbro och Sven Lenhoff, Österleden 64 B, 352 42 VÄXJÖ, tel 0470-393 27, e-post: sven.lenhoff@lyckansberg.net

Lundakretsen:

Kristina Lindström, Nyckelkroken 15, 226 47 Lund, tel 046-13 66 06.
e-post: kristina.lindstrom@comhem.se

Norrköpingskretsen:

Jonas Agestam, Solhem Alsäter, 605 97 Norrköping, tel 011-33 52 06.
e-post: jonas.agestam@svenskakyrkan.se

Årsavgiften, som ger rättighet att få tidskriften är minst 150 kr.

Engångsbelopp 3 000 kr.

Plusgiro 20 69 - 3 • Bankgiro 401-3330

ISSN 0346-2307